Լևոն Խեչոյան

Ամբոխը

Ժողովուրդը վազում էր: Ջհուդ Մուկուչի Մորիկին տարել էին գոմերը խեղդելու: Գետի վրա արդեն սառույց էր կապել: Մեծահասակներն ու երեխաներս, սայթաքուն սառույցի վրա ընկնելով, սահելով ու սառցի կտորներ գցելով բերաններս, վազում էինք:

Ջհուդ Մուկուչը տեղափոխվում էր քաղաքում ապրելու, իսկ շանը չէր ցանկանում որեւէ մեկին թողնել:

Հովիվներից մի քանիսը, խոր ձյունը լոք տալով, կոլտնտեսության մի տասնհինգ շուն ետեւները գցած, հարայ-հրոցով, նրանց ոգեւորելով, գոմերից գալիս էին դեպի գետը՝ ուզում էին ճանապարհը կտրել: Մորիկը, գյուղացիների առաջն ընկած, քշվելու նման, դարձդարձիկ պոչը բարձր պահած, հավասարաքայլ վազում էր:

Վազողներս կանգնեցինք: Մորիկը կանգնել էր, գլուխը բարձրացրած, ուշադիր նայում էր աղմկող հովիվներին ու իր ճանապարհը կտրել ցանկացող շներին: Կտրուկ ետ դարձավ, չգիտես՝ գյուղ էր ուզում գնալ, թե ժողովրդի հետ իր ետեւից վազող տիրոջ մոտ՝ հպվելու նրա ոտներին: Ջհուդ Մուկուչը կռացավ՝ իբրեւ քար է վերցնում, նրան չթողեց մոտենա, մատների արանքում մամլած ձյունը գցեց բերանը, ասաց . «Էն օրն էլ Դշխուն մամին էր կծել…»: Նրա ներքեւի շրթունքը աննկատելի դողում էր, լսողներից ոչ մեկս էլ չհավատացինք: Գետի ամբողջ սառցակալած լայնքով եւ ձյունառատ, սպիտակ ափերով՝ սեւ շղթա տված, լուռ կանգնել էր ամբոխը՝ վազքից հանգստանում էր ու սպասում: Մորիկը նայեց

մոտեցող շներին, մի պահ գանգուր պոչը իջեցրեց ու նորից գետի հունով վազեց, այս անգամ լեզուն դուրս գցած, հալածվողի նման: Ամբոխն էլ վազեց:

Մորիկը ճանապարհը չէր ծռի, սառցակալած գետի հունից դուրս չէր գա, չէր շրջանցի իր թիկունքից հոսող ամբոխի սեւ շղթան ու կոլտնտեսության աշնանավար սեւ ու սպիտակ ցելերով պոչը իջեցրած չէր վազի դեպի տուն… Նրա մաքրամաքուր, սպիտակ գույնն ու երբեք չուղղվող դարձդարձիկ պոչը նրան վեհ ու անպարտելի տեսք էին տալիս: Հաբել տացուի պատմածից բոլորն էլ տեղյակ էին գայլերի պատմությանը, ասում էր . «Փայտի էի գնացել, աշուն էր, գիշեր էր, գայլերը վրա էին տվել»: Ասում էր . «Չգիտեմ՝ ում, բայց գոռում էի… չգիտեմ՝ ինչքան էի գոռացել… մեկ էլ տեսնեմ՝ ճերմակ ճերմակ մոմի նման վառվող մի բան ընկավ գայլերի մեջ: Տիրումները… բոլորին ցիրուցան արեց, քշեց ծմակուտները…»:

Նրա բացառիկ սպիտակության համար կանայք ասում էին . «Սուրբ Սարգսի շանը շատ է նման»: Ասում էին . «Հողեղեն ոչ մի կենդանի այդպես ծաղկած բալենու ճերմակություն չի կարող ունենալ»:

Շրջկենտրոնից ոտքով գյուղ եկողները գիշերով, եթե «Քոռ կամրջի» մոտ երգող ջրահարսների էին հանդիպում ու ընկնում նրանց հմայքի տակ, Մորիկը մի ակնթարթում գյուղից հասնում էր, ջրահարսներին քշում ճահճուտների խորքերը, ազատում «Կորած ժամի» մոտ սատանաների շուրջկալի մեջ ընկած որսորդներին: Գյուղացիք ասում էին . «Քամին գրքի նման կարդացող շուն է»: Հովիվներն ու շները կտրեցին նրա ճանապարհը: Երկուստեք նայում էին իրար: Նրանք Մորիկին տեսնելիս միշտ էլ ճանապարհները փոխում էին՝ նրա անորոշության հասնող սպիտակությունից վախեցած: Հիմա նրանք կաղկանձում էին, իրար կծոտում ու չէին համար ձակվում Մորիկին մոտենալ: Հետո նույն համաչափ քայլքով սկսեց վազել: Ամբոխն էլ վազեց:

Հովիվների հարայ-հրոցից շները քիչ էին բորբոքվում, իմիջիայլոց պարտականություն կատարելու պես վազում էին Մորիկի կողքով: Հովիվներից մեկը շտապով ձնագնդի շինեց ու խփեց: Կանգնեց, գորշավուն աչքերը հառած, մարդու հայացքով նայում էր խփողին: Զհուդ Մուկուչը, բռան մեջ մամլած ձյունը բերանը գցելով, ասաց . «Ծերացել է: Էն օրը Մաղաք տացուս պատահական

ոտքն էր կոխել՝ հարձակվել էր վրան…»: Նրա ներքեւի շրթունքը աննկատելի դողում էր, լսողներից ոչ մեկս էլ չհավատացինք: Ամբոխը, կոլտնտեսության շների համար տարա ծություն թողած, գորշ պատի պես, գյուղի ճանապարհը փակած, լուռ կանգնել, սպասում էր: Շները, ձնագնդից ոգեւորված, նետվեցին: Մորիկը մի հարվածով երկուսին տապալեց, երրորդին կրծքով այնպես խփեց, որ այն երկար ժամանակ չէր կարողանում բարձրանալ: Ու դարձավ, չգիտես՝ գյուղ էր ուզում գնալ, թե ժողովրդի հետ իր ետեւից վազող տիրոջ մոտ՝ հպվելու նրա ոտներին: Զհուդ Մուկուչը կռացավ, իբրեւ քար է վերցնում՝ չթողեց: Բռան մեջ սեղմած ձյունը գցեց բերանը ու շրջված ամբոխից՝ սրթսրթալով, միզում էր ձյունների մեջ: Շունը, դարձյալ համաչափ քայլքով, սկսեց վազել: Կարճատեւ հանգստացած ամբոխն էլ վազեց: Զհուդ Մուկուչը, շալվարը կոճկելով, տրակտորիստ Զարմիկին գոռաց. «Քաղաք քաշվելու չլինեի…»: Ասաց. «Տիրումները ծնած կովի հետ փոխողի…»: Նրա կապտավուն ստվերը սպիտակ ձյան վրա բարակ ու երկար-երկար էր:

Զարմիկն ասաց. «Այ քեզ շուն, դրանց ոնց ավլեց, իստկեց…»: Ասաց. «Ուզում է դրանցից տասնհինգ հատ չէ, քսան էլ լինեն, բան դուրս չի գա, ախր վախենալու չափ ճերմակ է, դրա համար էլ աչք ու ատամ չի բռնում… մի հրացան լիներ…»: Ամբոխից փափախավոր մեկին ուղարկեց որսորդ Բագրատենց տուն: Ասավ. «Հավատացած եմ, գրազ կգամ, գյուլլա էլ չի բռնի»: Կոլտնտեսության տասնհինգ շները հովիվների տաք քրսքրսներից չէին ոգեւորվում: Մի քանիսը կանգնեցին, արմատիքներ էին հոտոտում ու գուղձերին միզում: Հետո էլ ետ դարձան ու գնացին կոլտնտեսության գոմերի կողմը: Հովիվներից մեկն ասաց. «Ափսոս, քոլլո Զալիկը չկար, Զալիկը լիներ, ձեռաց հարցերը կլուծեր, էնի ետեւից է խփում՝ ուղիղ ամորձիքին…»: Հետո ձեռը դրած ճակատին՝ նայեց գոմերի դիմացի գորշ սարին: Բոլորս էլ, ձեռներս վահանակի ճակատներիս դրած, նայեցինք գորշ, քարկիտուկ սարին: Ասավ. «Այ, սատկես դու, մկների հետ է խաղում…»: Բոլորս նորից նայեցինք ու չտեսանք, բայց մեզանից ամեն մեկը հավատացած էր, որ նա այնտեղ մկների հետ է խաղում: Հովիվը երկու ձեռքի զույգ մատները դրեց բերանը՝ երկար, տաք, հույսով ու տագնապալի սուլեց մի քանի անգամ: Նայող՝ չտեսնողներիս ասաց. «Գալիս է…»: Ճակատի քրտինքը փափախով սրբեց: Մենք էլ ճակատներիս քրտինքը փափախներով սրբեցինք: Թքեց, ասաց. «Գալիս է… էնտեղ իր արհեստի վերաբերյալ դաս է

սովորում…»:

Մորիկը վազում էր, ամբոխն էլ վազեց: Թիկունքում կապտավուն մշուշի մեջ մնացած գյուղը հազիվ էր նկատվում: Նա արդեն հասնում էր «Քոռ կամրջի» գունավոր գոլորշիներ արձակող տաք ճահիճներին, որի եղեգնուտներում ջրահարսներն էին բնակվում: Սաքոն վազքի պահին գոռաց. «Էս անտեր շունն էլ էնքան հպարտ է, որ ուրիշի տանը ապրողը չէ»: Նա հազիվ նկատելի գունատ էր, լսողներից ոչ մեկս էլ չհավատացինք:

Պոչատ Զալիկը ահագին տարածություն կտրած եկավ, հասավ հովիվներին: Դեպի գոմերը գնացող շները, նրա թափով վազքը տեսած, նորից եկան: Հովիվներից մեկը ճանապարհին հաստ մի ճյուղ էր ջարդել, գետի ափով Մորիկին համընթաց վազեց-վազեց ու վերեւից ներքեւ հասցրեց մեջքին: Սայթաքուն սառցի վրա, հարվածի թափից, ոտները տակից փախան, կիսաբնկած մի քիչ սահեց ու առանց կաղկանձի ոտքի կանգնեց: Հարվածից խրախուսված՝ պոչատ Զալիկը նետվեց առաջ: Նա սրընթաց հասավ, մտավ ետեւի ոտների արանքը ու որսաց ամորձիքը: Մորիկը այդպիսի հարձակման չէր սպասում ու հանկարծակիի եկավ: Մյուս շներն էլ հարձակվեցին: Հետո դարձդարձիկ պոչը բացվեց, ու նա ընկավ: Ահագին ժամանակ՝ մի քսանհինգ-երեսուն րոպե, նրա երկինք պարզած ետեւի ոտները դողում էին, իսկ ոհմակը գտել էր նրա քներակը, կոկորդը բերանն առած՝ խեղդում էր: Մորիկի գույնը փոխվեց, մարմինը ստվերի նման դարձավ՝ առանց ծավալի ու թեթեւացավ…

Այդ ձմռան դեպի գյուղ փչող փոթորկոտ քամիներից հետո գարնանը ոչ մի սպիտակաթերթ բալենի չծաղկեց: Իսկ «Քոռ կամուրջը» լքած ջրահարսները այլեւս չվերադարձան եղեգնուտ: